

studija strogo uzevši ne spada u ovu kolekciju, jer radi o historijskoj temi.

Već se iz ovog kratkog prikaza vidi koliko je aktualnih religijsko-psiholoških i religijsko-filozofskih pitanja obrađeno u ovoj kolekciji, i to za kratko vrijeme od 16 godina njenog izlaženja. Iako ti radovi ne potječu svi direktno iz Wunderleove škole, ipak je Wunderle svojom ulogom koju igra u povijesti psihologije religije njemačkog katolicizma njihov duhovni otac i pokrovitelj. Uz njegovo ime vezan je katolički religijsko-psihološki rad u Njemačkoj, a njegov je pravac bio češće s priznanjem i pohvalom odobran i od istaknutih stručnjaka drugih konfesija.

Motivi vjerskih obraćenja

Povodom knjige prof. V. Štejna: *Od profesorske stolice do samostanske ćelije*.*

O. Urban Talijski

Ovdje se radi o prelazu Rusa Pečerina u krilo katoličke Crkve — o jednoj konverziji. Najmilija je čovjeku stvar uz koju čvrsto prijanja, materinski jezik što je naučio od svoje matere, i religija u kojoj se rodio i odgojio. Sve će laglje čovjek promijeniti, ali teško ili nikako svoj jezik, svoju religiju; to je čovjeku najmilije.

Konverziju ili prelaz mi shvaćamo iz poganstva na kršćansku vjeru ili prelaz iz jedne kršćanske konfesije koja je ili skizmatična ili heretična ili jedno i drugo, na katoličku vjeru. Konverzije su preokreti u religioznoj savjesti. Ti preokreti mogu biti neočekivani, nagli kao što je bila konverzija sv. Pavla na putu u Damask, ili Ratisbonne-a u crkvi sv. Andrije delle Fratte u Rimu, a mogu biti postepene, kao na pr. sv. Augustina. On nam je u svojim »C o n f e s s i o n e s« divno opisao sve etape, koje je proživljavao sve do svoje potpune konverzije. Ovako piše u svojim »I s p o v i j e d i m a«:

»Kada sam u tajanstvenoj dubini mojega duha sakupljao pred oči sve svoje siromaštvo i nevolje svoje, bđdila se oluja u duhu momemu, koja je nosila kišu suza mojih. I da bih slobodnije mogao plakati, ustadoh i odolećih se od Alibija. Samoća mi se činila zgodnija da plačem.... Bacih se pođ jednu smokvu i sam ne znam kako. Tu protekoše rijeke suza mojih; to je bila prva žrtva tebi mila... i ja sam tebi govorio, Bože, ovim ili sličnim riječima: Nemoj se spominjati opačina mojih starih... osjećao sam

* Od profesorske stolice do samostanske ćelije (Religiozni put Vladimira Pečerina), 8°, str. 45, Zagreb 1938; izdala dominikanska naklada »Istina«.

da su me one jako sputavale i tužno sam uzdisao i govorio: dokle ćeš, dokle ćeš? Zar sutra? Ako sutra, zašto ne danas? Zašto ne ovoga istoga časa? Tako sam govorio i plakao. Kad eto čujem glas iz bližnje kuće koji je popijevajući govorio i ponavljao, kao da su to bili dječaci, ne bih znao, ili djevojčice: uzmi, čitaj, uzmi čitaj! Promijenim se u licu i stanem misliti, da li dječaci takova šta običavaju pjevati u kakvoj igri. Ali se nijesam mogao sjetiti da sam ikada takova šta čuo pjevati. To sam ja razumio, da je meni rečeno da ja uzmem Bibliju i da stanem čitati prvo poglavlje što bih našao... Vratih se na svoje mjesto, otvorih Bibliju i u šutnji pročitah poglavlje što mi je bilo palo pod oko, i bilo je: *Non in comensationibus, non in cubilibus non in impudicitis, non in contentione, non in emulatione, sed induimini dominum nostrum Jesum Christum.* Dalje nijesam čitao jer mi nije trebalo... I tako, Bože moj, *convertisti luctum meum in gaudium, et circumdedisti me letitia*...

Kao obraćenje sv. Augustina što je bilo, tako je bilo u zadnje vrijeme Šuvalova, Brunetiera, Coppea, Huysmansa, Wernona i stotinu drugih.

Konverzije su privlačile pa i sada privlače osobitu pažnju i psihologa i teologa. Ove su se pojave proučavale, nad njima se razmišljalo ne bi li se ušlo u trag tim preokretima. I uistinu takove pojave ne mogu a da ne zainteresuju misaona čovjeka.

Čovjek koji je odulji niz godina svoga života pristajao uz neke religiozne ideje, bio zagrijan za njih, vrijednost motiva priznao, pa da se najednom ili kroz neki razmak vremena odluči da ih napusti, druge poprimi, za druge se oduševi; u takovim ljudima valja da nastupi neka vanredna sila, neobično tajanstvena, nepojmljiva. Ja ovdje mislim na ljude koji osjećaju svoju vjeru iz potpuna uvjerenja, a ne mislim na one, koji su vjernici samo po imenu i koji do vjere ne drže; takovi će promijeniti svoju vjeru takovom lakoćom kao što će promijeniti svoje odijelo, da ga drugim zamijene. Takovi ovdje ne dolaze u obzir. Obraćenja i preokreti u savjesti, pred kojima se mi često nademo i pitamo sebe: da li je to moguće, već to bude gotova činjenica, tajanstvena, koliko se hoće, ali ipak činjenica je. Za materijalistu obraćenje sv. Pavla nije bilo drugo već silovita eksplozija occipitalnih cerebralnih središta, budući da je sv. Pavao bio epileptik; sv. Terezija histerična; kod sv. Franje bila je baštinjena degeneracija. Turobni uzdisaji u Carlyle-u posljedica su katara gastro-duodenalnoga. Svi ovi preokreti u misli i religioznom osjećaju izvor svoj imaju u poremećenju normalnoga funkcioniranja nekih žlijezda, što će kasnije fiziologija bolje označiti.

Ovakovo shvatanje obraćenja drugi zabacuju; i oni vide izvor preokretu u savjesti u nekoj tajnoj čovječjoj svijesti (subconscientia). Oni misle da u čovjeku imade, osim običajne svijesti neka druga u kojoj su položene misli, osjećaji nepoznati običajnoj svijesti. Te misli i osjećaji kadikad isplivaju na površinu te utječu na običajnu svijest poticajima, zabranama, halucinacijama, koje mogu optički i akustički podražiti živce, a da se ne zna kako i odakle.

Imade i treće stanovište s kojega se gledaju obraćenja, to jest prelaz s puta tame na put svijetla, s puta moralne degradacije na put čista i kreposna života — a to je natpriroda. To stanovište zastupa religija. Ona vidi uzrok tomu — kada se radi o normalnim ljudima i kada se taj preokret ne daje tumačiti naravnim putem — u nekoj sili, koja je izvan i subjektivnih i prirodnih granica, koja svojim dubokim, tajanstvenim utjecajem utječe na čovječji um i volju; kaže umu istinu što mu je do tada bila zastrta, pokreće volju i blago je, potihlo privlači k dobru, a ona pristaje i priznaje; vidi da je bilo krivo mišljenje, uz koje je pristajala, prihvaća stoga drugo mišljenje, za nj se zagrijava; to joj daje direktivu u životu, u tomu se upokojuje — i mi imademo konverziju. Da je ovo treće stanovište ispravno o tomu imademo dosta jakih dokaza. Neka se vidi što sam o tomu pisao u »*Franjevačkom Vijesniku*«, Sarajevo god. 1930. br. 6, str. 163 i sl. o obraćenju Fathra Wernona.

*

Ja imadem pred sobom malu knjižicu; u toj se knjižici pripovijeda o prelazu Rusa Vladimira Pečerinina u katoličku Crkvu. Napisao je prof. Sergije v. Štejn, Rus, koji je također prešao u krilo katoličke Crkve.

Obraćenjima ili preokretima u religioznoj savjesti ne bivaju isti motivi kao što se to može razabrati iz biografija i autobiografija konvertita. Brunetiera je na pr. privuklo kršćanstvu to, što je vidio u kršćanstvu veliku jaku socijalnu snagu, vidio red, auktoritet; Frano Coppée je u trzajima boli osjetio u sebi potrebu utjehe; uvidao je, da tu utjehu može naći samo u kršćanstvu. Huysmans u su se zgradile ljudske podlosti; traži mira u katoličkoj Crkvi, u vjerskom kultu i nalazi da tu odiše pravi kršćanski mir. Ratisbonne stupa slučajno u crkvu S. Andrea delle Fratte u Rimu, dolazi pred oltar Imakulate, tu pada u nesvijest; i od Židova koji nije imao nikakove religije, već se izrugivao svemu, postane svetim katoličkim svećenikom. Father Wernon, anglikanski pastor god. 1925. dobiva u ruke život S. Terezije Maloga Isusa. On ga neće da čita, jer su to njemu knjige sentimentalne što nam dolaze sa strane katoličke Crkve. Ipak uzimlje da čita. Prve ga stranice ne zanimaju, on knjigu odlaže; opet — ne zna ni sam kako — prihvaća život sv. Terezije da čita; i čita ga neprekidno, čita ga osobitom pažnjom; čita ga sve bez oduška, dok ga pročita sve do kraja. Bila su dva sata poslije ponoći kada je dovršio čitanje. Kada je Wernon odložio knjigu, nije bio onaj isti koji je bio kada je stao čitati; u njemu je nastao preokret u savjesti, golemi preokret.

Autobiografija sv. Terezije od Maloga Isusa, koja ne stoji u nikakovoj svezi sa anglikanskim religioznim idejama, ipak je duboko potresla religioznom Wernonovom savjesti.

*

A koji su motivi bili da je Pečerin stupio u krilo katoličke Crkve? Motivi nijesu bili, kao kod Ratisbonne-a, kod Brunetiera, kod Fathra Wernona. Motivi su bili: odvratnost od životinjskog života bez Boga, života bez viših ideala, kakav je bio okolo njega; i neki nutarnji glas koji mu je šaptao kao što je nekada šaptao sv. Augustinu: Što činiš ovdje? Ovdje ti nema nikakove budućnosti. Ustani, ostavi svoje rodno mjesto, zemlju svojih otaca... uzmi svoj teški križ, i nosi ga, ako je to potrebno sve do Golgote.

Čovjek osjeća u svojoj duši — manje više — neke aspiracije; a te su aspiracije, ona neka čežnja k istini, k dobru, k ljepoti. Čovjek ne zna odakle su te aspiracije; ali on zna da su tu. On hoće da im udovolji, ali istodobno vidi i osjeća da mu ni znanje, ni filozofija ne mogu ispuniti te čežnje; tu ostaje uvijek neka praznina koja hoće da bude ispunjena; ali u ovom životu ne mogu da budu ispunjene. Čovjek po naravi svojoj osjeća težnju neku, a to je težnja beskonačnomu — Infinitumu. Ova čežnja nije u svakomu istaknuta u istoj mjeri; ona može biti oslabljena odgojem, okolinom; ali ostaje uvijek korijen u ljudskoj naravi, koja i ako se može degradirati i pasti do zvjerskoga stanja, taj korijen ostaje tu i ako umrtven.

Pečerin je osjećao te aspiracije u svojoj duši, osjećao je da mu ih ne može ništa ispuniti, već jedino Bog.

Ovako Pečerin piše svomu prijatelju Fjodoru V. Čižovu: »Ja sam ispio do dna kalež najgorčih razočaranja, pa sam uvidio prazninu i ništetnost svega što mi se ranije činilo tako lijepo i veliko. Sada sam se opametio i moja duša traži samo mir i samoću, vječni mir i samoću. Ali gdje se može naći taj željkovani mir i ta nepomućena samoća? Samo u Bogu, jedinomu Bogu! Vjeruj mi, dragi prijatelju, samo Bog i Njegova beskrajna ljubav mogu napuniti prazninu duše, koja je prevarena u najdražim svojim težnjama«...

»Zar ti sam nijesi razočaran u znanosti? Zar ova znanost nije već osudila samu sebe, očitovavši svoju potpunu nesposobnost i nemoć, da nam pruži sreću i duševni mir.«

Taj duševni mir Pečerin nalazi u kultu katoličke Crkve kao što je nekada sv. Augustin plakao slušajući pjevanje psalama u crkvi u Milanu... *Flevi in hymnis et canticis tuis suave sonantis Ecclesiae tuae vocibus commotus acriter (Confessiones).*

»Vjeruj mi, prijatelju moj«, piše Pečerin, »u zvucima orgulja koji prate crkveno pjevanje, u dimu tamjana što se diže prema nebu kroz sunčani zrak, u svakoj slici Majke Božje neizmjereno je više istine, više filozofije i pjesništva, nego u kaosu političkih, filozofskih i književnih sistema koji se mijenjaju svaki dan isto tako kao modni oblici, koji će stalno na koncu konca postati ništavni i smiješni... Povijest nam je zadnjih godina dala važnih i ugodnih opomena. Ljudi i sistemi su se srušili i najsigurniji pothvati bankrotirali. Sa sve četiri strane svijeta čini mi se, čuje se svečani glas koji nam govori: čovjek je ništa, samo Bog je velik. I sa svih krajeva ze-

maljske kugle dolaze uzdasi i jecanja. Oni glasno traže blago, koje je oduzeto ljudima. To je neprocijenjeno blago religija. Ovo su blago varalice, odjeveni u togi i u filozofskom odijelu pokušali oteti čovječanstvu, koje duševno trpi.«

★

Pečerin je bio Rus kao što sam gore kazao. Ruski je narod po naravi vrlo inteligentan, religiozan, sklon kontemplaciji, misticismu. Ja sam imao prigode da se o tomu uvjerim. I na sveučilištu sam imao kolegu Rusa, u kojem sam zapazio i iskrenost i inteligenciju i religioznost. I na mojim putovanjima. Napominjem samo jedno. Išao sam vlakom iz Dubrovnika preko Sarajeva u Zagreb. U vlaku sam se našao s jednim mladim Rusom, liječnikom, koji je bio dodijeljen u Vojarni Kralja Petra u Sarajevu. Značajni su bili njegovi pogledi na mene i na moje franjevačko odijelo. On mi se sam približio i upravo mi prvi riječ. Odmah sam opazio iz njegovih očiju, da se tu radi o jednomu čestitom mladiću. Vidio je moj brevijar i konfidencijalno ga uzeo da bi čitao, znajući da je to knjiga molitava. Pitao sam ga, pozna li latinski jezik. Odgovori mi da je učio, ali kao mediciner da ne zna sve. Čitao je molitve iz mojega brevijara; ja sam mu prevodio; to mu je bilo milo. Kazao mi je da mu je otac bio ruski general i da je poginuo u svjetskom ratu; da imade još dva starija brata u ruskoj vojsci, ali da ne zna, da li su živi ili mrtvi; da imade majku sa dvije sestre u Švajcarskoj; a da je on kada je buknuła revolucija u Rusiji prebjegao u Jugoslaviju i da je sada u službi vojničkoj kao liječnik, dodijeljen Vojarni Kralja Petra u Sarajevu. Molio me je, da ga potražim u Sarajevu, na povratku iz Zagreba. Ja sam mu to i obećao i održao riječ. Na povratku odem i nadem ga. On me povede u spavaću svoju sobu, pokaza mi Ikonu Majke Božje nad krevetom, pred kojom — reče mi — da se moli Bogu.

Ne znam da li će svatko izvesti što ja izvodim; ali eto tu, meni jednako pravo; ... ja se ne mogu nikako oteti onoj ideji, što sam je sebi stvorio o ruskom narodu.

★

Aktor je ovog djelca Sergije v. Stejn, profesor univerziteta, koji je također prebjegao iz Rusije u Jugoslaviju; to je prava čestita ruska duša: učen, iskren, nabožan, zagrijan za sva religiozna pitanja, željan da ih proživljuje duhovnim životom. To mu čini da se laća češće pera te surađuje u nekim našim religioznim revijama. Pa tako imademo od njega radnje: S. Frano Asiski i Rusija — Vladimir Solovjev — Jedan ruski konvertit — Kneginja Jelisaveta G. Volkonskaja — Katolicizam u Ruskoj knjizi — Otac Nikola Tolstoj — Ivan Dejbner — Ideolozi ruskoga pravoslavlja — Dostojevski i katolicizam — S. Toma Akvinski i Rusija — Dva ruska konvertita.

Svatko ne može jednako dobro pisati o istomu predmetu, pa i bila duševna svojstva pisaca jednaka; niti jednako živim bojama i istinitim orisati jedan događaj, jednu ideju, jedan osjećaj. To ovisi o subjektivnom raspoloženju prema tomu događaju, ideji, osjećaju. Veliki um sv. Augustina ostavio nam je napisano: »Ne ljubi se ono, što se ne pozna; ali i pošto se je upoznala stvar sa svake strane, sklonost prema toj stvari čini nam, da je bolje i potpunije poznamo (ipsa eficitur dilectione ut melius et plenius cognoscatur). (Tract. 96 in Joannem. Migne XXXV. 1876.).

Kada se dakle stvar bolje i potpunije pozna, a pozna se potpunije i bolje, kada je čovjek zagrijan za tu stvar, bolje će se i potpunije stvar prikazati. Stoga prelaz Pečerinov u katoličku Crkvu ovdje je prikazan i vjerno i živo, jer ga je prikazao prof. Sergije v.Štejn, Rus, koji je ostavio Rusiju, koji je možda proživljavao u životu iste momente, koje je Pečerin proživio, i prešao u katoličku Crkvu, kao što je prešao Pečerin. Takovi mogu razumjeti do u tancine tajanstvenost duševnoga preokreta u Pečerinu i vjerno orisati s razloga, što su oni sami takova šta proživljavali.

Ovo se djelce ugodno čita; a čitat će ga osobitom ugodnosti svi oni koji u sebi osjećaju potrebu duhovnoga života.

Osnovno Moralno Bogoslovlje prof. Dra A. Živkovića.

I. P. Bock, D. I.

Naši moraliste obično dosta kratko raspravljaju o općem dijelu moralke u svojim školskim priručnicima pa i ono malo, što su objelodanili o osnovnom moralnom bogoslovlju, velikim dijelom prepuštaju privatnoj marljivosti svojih slušalaca. U opreci s njima zaslužni urednik Bogoslovske Smotre, redovni profesor moralke na teološkom fakultetu u Zagrebu i povrh toga sada novoizabrani Rektor Magnifikus zagrebačkog universiteta, Msgr. Dr. Andrija Živković izdao je ove godine veoma omašno i jednako jezgrovito djelo »Osnovno Moralno Bogoslovlje« tiskom zagrebačke »Tipografije« na XII + 412 strana velike osmine. Sam je autor označio svoj spis kao »opći dio« i prvi svezak »Katoličkog Moralnog Bogoslovlja«. U drugom će svesku obraditi kreposti uopće, a napose bogoslovne i kardinalne. Treći će svezak raspravljati o zapovijedima Božjim i crkvenim.

1. Uvodna pitanja, definicija naime i drugi osnovni pojmovi, razni odnosi, metod, podjela, značaj, važnost, izvori i povijest moralnoga bogoslovlja zapremaju prve 52 strane. Istaknimo ovdje bar nešto o važnosti te znanosti. »U naše se vrijeme, piše autor, pred